

Бондарчук Ю.П., к.і.н., доцент,
Яковенко Р.В., к.е.н., доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький

ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ РІЗНИХ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

Істотно різняться ринки праці США, Європи та Японії. Американський ринок праці характеризується: високою конкурентоспроможністю і гнучкістю; значною свободою підприємств у наймі та звільненні працівників, мобільністю населення щодо зміни місця роботи, роду занять і проживання; слабким впливом профспілок, внаслідок чого ставки оплати праці можуть зростати і знижуватися досить вільно (не існує жодних обмежень, встановлених урядом або сильними профспілками).

У Європі, навпаки, утримується більш-менш стабільний рівень заробітної плати. В багатьох європейських країнах існує державне обмеження на мінімальний рівень оплати праці з тим, щоб запобігти зниженню доходів низькооплачуваних верств населення. Ринок праці в Японії відмінний від американського та європейського тим, що плінність кадрів на японських підприємствах не така висока, як, наприклад, у США. Робітники переважно працюють на одному підприємстві впродовж усього життя, а відданість компанії вважається позитивною рисою і всіляко заохочується.

Різний підхід до соціальної політики і політики зайнятості у США, Європі та Японії зумовив і різні рівні безробіття. У Сполучених Штатах безробіття перебуває на відносно низькому рівні завдяки високій конкурентоспроможності ринку праці. В Європі, навпаки, розцінки на некваліфіковану робочу силу встановлюються переважно урядом і профспілками. Якщо попит на неї знижується, підприємства наймають менше некваліфікованих робітників (зберігаючи таким чином рівень оплати праці), що призводить до зростання безробіття серед них [1, с. 188]. В Японії також намітилася тенденція до зростання безробіття: система довічного найму обходиться японським підприємствам надто дорого, тому рівень безробіття тут невдовзі може зрівнятися з рівнем безробіття у США.

У США сформувався великий і динамічний ринок цінних паперів. Акції корпорацій продаються на біржі, і фондовий ринок нерідко використовується для поглинання одних підприємств іншими: коли справи компанії погіршуються, курс її акцій на біржі знижується, що дає змогу зовнішньому інвестору скупити контрольний пакет акцій, змінити керівництво підприємства, запровадити ефективніші методи управління й унаслідок підвищення курсу акцій підприємства отримати більший прибуток.

В Японії та більшості країн Західної Європи такий корпоративний контроль відсутній, оскільки великі пакети акцій однієї корпорації належать

іншим корпораціям, а не фінансовим посередникам: взаємним фондам, пенсійним фондам або страховим компаніям. Тому торгівля акціями здійснюється не так активно, як у США, що перешкоджає поглинанню, адже корпорації вважають за краще не продавати акції інших компаній, які їм належать, на відкритому ринку. В Японії „крос-холдинг” (ситуація, за якої дві компанії володіють акціями одна одної) реалізується в системі кейрецу – декілька компаній, які пов’язані тісними фінансовими зв’язками і певною мірою координують спільну стратегію діяльності. Фірми, що входять до кейрецу, забезпечують одна одній захист від стороннього покупця, так само, як у Західній Європі.

Промислова політика США, європейських країн і Японії має чотири спільні риси:

1) засоби виробництва в них майже повністю перебувають у приватній власності. Таким чином, йдеться про державну підтримку приватних підприємств;

2) ринкова конкуренція в цих країнах є визначальним фактором розширення виробництва та удосконалення технологій (в Україні деякі керівники державних підприємств переконані, нібито японські фірми захищені від конкуренції і що такий захист є джерелом їхнього тривалого успіху). Японські компанії діють в умовах жорсткої конкуренції, і багатьом не вдається уникнути банкрутства;

3) здійснення промислової політики в них обмежене рамками міжнародного права. Зокрема, за умовами СОТ заборонено використання експортних субсидій і спеціальних імпорتنих тарифів проти країн-учасниць;

4) стимулювання наукових досліджень і розробок на приватних підприємствах. Оскільки ринкова економіка не завжди забезпечує належний рівень науково-дослідницької діяльності та освіти, існує широкий простір для фінансової участі уряду. У США, Європі та Японії держава надає відчутну фінансову підтримку науковим дослідженням та освітній діяльності.

Особливості промислової політики Японії виявилися в тому, що японський уряд, головним чином, через Міністерство торгівлі та промисловості (МТП) сприяв розвитку одних промислових секторів і скороченню інших. Всупереч поширеному уявленню, таке сприяння було обмеженим, однак у деяких секторах економіки воно виявилось досить ефективним [2, с. 189]. Проте не участь уряду була головним джерелом небувалого економічного зростання Японії, воно багато в чому залежало від внутрішніх особливостей японської системи. На сьогодні промислова політика в цій країні є не такою важливою, як після Другої Світової війни.

У повоєнній Японії вона почалася з радикальної демілітаризації економіки наприкінці Другої Світової війни. З ліквідацією військово-промислового комплексу промислові ресурси було спрямовано на виробництво споживчих товарів. Воно відіграло важливу роль у забезпеченні промисловості інформацією, її обізнаності зі становищем на світовому ринку й

технологічними новаціями, координуванні (збільшенні чи зменшенні) інвестицій.

Ефективність діяльності МТП пояснюється тим, що воно було політично незалежним і не відчувало тиску різноманітних лоббі. За припущення, що українська промислова політика здійснювалася б за японським зразком, тиск промислового лоббі, виходячи з ситуації, що склалася, був би неминучим. Збиткові фірми за підтримки свого політичного лоббі значною мірою впливали б на формування державної політики, і вона відображала б інтереси не нових динамічних структур, а структур віджилих але впливових.

Усе це дає підстави для таких висновків:

1) усі моделі ринкової економіки є ефективними і переважають економіку соціалістичного типу;

2) українські політики певною мірою впливають на появу ринкових інституцій. Однак цей вплив не є домінуючим, оскільки розвиток економіки визначають не лише законодавчі норми і наявність чи відсутність певних економічних інститутів, а й історичні передумови [3].

Зокрема, у повоєнній Японії окупаційна влада (США) допомагала реформуванню економічних інституцій через:

- ліквідацію системи великих підприємств, які сприяли посиленню військової сили Японії – дзайбацу (тісно пов'язані конгломерати компаній, якими переважно володіла й управляла одна сім'я) і продаж їхніх акцій у процесі масової приватизації;

- закладення підвалин соціальної злагоди шляхом поділу великих земельних володінь і передання невеликих земельних наділів у приватну власність селянам;

- створення ринкової економіки, заснованої на приватній власності на засоби виробництва, ринковій конкуренції та міжнародній торгівлі. З цією метою під тиском американців японський уряд прийняв законодавство американського зразка в галузі політики зайнятості, фінансових ринків і конкуренції, розробив жорстку програму фінансової стабілізації, основними елементами якої було скорочення бюджетного дефіциту і припинення субсидування промисловості.

Невдовзі ця політика дала відчутні результати, забезпечивши тривале економічне зростання. Саме вона визначила економічний зміст ринкових реформ, здійснюваних тепер у багатьох країнах світу, в тому числі й в Україні. Однак не менш важливим є й те, що американська промислова політика в Японії не породила капіталізму американського типу, хоч і базувалася на американських законах.

Список використаних джерел

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.

2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.

3. Яковенко Р. В. Особливості регулювання різних секторів економіки в розвинутих країнах [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7497>. – Назва з титул. екрану.